

A SZEXUÁLIS FÖLVILÁGOSODOTTSÁG TERJEDÉSE

Az ifjúság, különösképpen a középiskolai ifjúság szexuális nevelésének kérdése a szűk akadémiai keretektől kinőtt és a szakembereknek, szülőknek, de elsősorban az érdekelt félnek — magának az ifjúságnak — nyilvános vitatárgyává vált. Ma már a legszélesebb nyilvánosság előtt is világos, hogy a tanítás, a nevelés — ezen a téren is — gyökeres változásra szorul, és az, hogy az eddigi intézkedések elégtelenek!

Hogy megtudjam: középiskolásainkat mi érdekli és ezen a téren megismerni mit óhajtanak, az 1955—1956. tanévben a szabadkai középiskolák tanulóinak bevonásával véleménykutatást rendeztem. A többi hasonló akciótól eltérően nem tettem föl kérdéseket. Minden iskolában egy-egy rövid előadást tartottam. A diákoknak megmagyaráztam, hogy számukra a szexuális életről könyvet akarok készíteni és közreműködésüket kérem: juttassák el hozzám kérdéseiket, közölgék mindazt, ami őket érdekli, amit nem tudnak, amiről fölvilágosítást szeretnének szerezni. A kérdések névtelenek legyenek, csak nemüket és életkorukat tüntessék föl. Az így módon nyert anyag — úgy vélem — a leghitelesebb. Egy témát sem szagalmazott a szokásos körkérdések előre lefektetett rovata. A kezdeményezést átengedtem azoknak, akiken segíteni óhajtottam, hogy érdeklődésüket saját szavaikkal fejezzék ki. És valóban, melyik rovataban jelenhetett volna meg egy tizenhat éves lánynak a kérdése: »*Miért ver a szívem gyorsabban, ha megpillantom azt a fiút, akit szeretek?*« (Természetesen az anyag földolgozásakor az ilyen kérdések meghatározott csoportba kerültek.)

S amikor a kérdéseket beosztottam, az évfolyamok és nemek alapján elvégzett összehasonlítások meglepő kép tárult elém.

Tizenöt éves fiúk témái: önkielégítés 40, közösülés 10, orgazmus 5, ondókilövelés 5, nemi betegségek 25 és megtermékenyülés 15 százalék. *Tizenöt éves lányok témái:* havi vérzés 28, szerelem 7, plátói szerelem 3, pattanások 8, fejlődés 4, csók 3, terhesség 3, nemi élet 2, kamaszkor 2, korai nemi élet 2, hisztéria, házasság, szülés, nemi ösztön, másodlagos nemi jelleg, kétneműség, nagykorúság, nemi élet, vérrokonság 1—1, nemi betegségek 2 és megtermékenyülés 9 százalék. (A számokat a könnyebb megértés végett kikerekítettem.) Az utóbbi két téma a fiúk és lányok közös témája.

Kevés a közös téma. A fiúk kérdései azt mutatják, hogy szexuális érdeklődésük közvetlenül hormonális. Ezzel szemben milyen gazdag a lányok lelkivilága. Az élettani kérdések közül őket — mint általában a lányokat — legjobban a menstruáció érdekli. Ezenkívül a szerelem, a nemi testápolás, a megtermékenyülés és az arcápolás áll előtérben. A fiúk és lányok kérdései közötti számbeli és tárgyi különbséget szellemi fejlettségük mérőfokának is tekinthetjük a szexuális étellel kapcsolatban.

Tizenhat éves fiúk témái: éjjeli magömlés 6, nemi szervek 5, óvászerek 4, potencia 4, herelés 2, meddség 2, nemi élet és vallás, nemi élet és sport, nemi élet és alkoholizmus, nemi élet és értelem, nemi keveredés, magzatelhajtás 1—1, önkielégítés 12, közösülés 11, megtermékenyülés 11, nemi betegségek 9, korai nemi élet 8, nemi ösztön 6, udvarlás 5, szülés 5, nemi élet, csók, nemi élet 2 és kétneműség 1—1. *Tizenhat éves lányok témái:* havi vérzés 39, szerelem 5, fejlődés 5, nemi testápolás 4, szüzesség 4, fehérfolyás 4, terhesség 4, pattanások 2, orgazmus, kamaszkor, másodlagos nemi jellegek, hisztéria, nemi szervek, házasság előtti nemi élet, homoszexualitás, első közösülés 1—1, önkielégítés 3, megtermékenyülés 5, korai nemi élet 5, nemi ösztön 1, udvarlás 2, szülés 1, nemi élet 1, csók 4, élettan 2 és kétneműség 1 százalék. Az utóbbi tíz téma a fiúk és lányok közös témája.

A közös témák száma nagymértékben nőtt. A külön témák a fiúk »gyakorlati« természetű érdeklődését tanúsítja. A közös témák százaléka is ezt mutatja.

Habár a fiúk érdeklődési köre az előző évfolyamhoz hasonlítva bővült, három téma uralkodik: az önkielégítés, a közösülés és a megtermékenyülés. Főbb témáknak számíthatjuk még a nemi betegségeket, a korai közösülést, az éjjeli magömlést és a nemi ösztönt. Érdekesekek azok a kérdések, amelyek a nemi élet és más életmegnyilvánulások viszonyára vonatkoznak. Itt találkozunk először a másik nem szexuális életével kapcsolatos kérdésekkel.

A lányok kérdései alapján véve azonosak a tizenöt évesek kérdéseivel. Az uralkodó érdeklődés a havi vérzés irányába fordul.

Tizenhét éves fiúk témái: izgalmi zónák 6, éjjeli magömlés 2, potencia 2, két-neműség 2, fitymaszűkület 2, prostitúció 2, nemi élet és sport, nemi élet és rák, féltékenység, kielégületlenség 1, korai közösülés 15, önkielégítés 14, megtermékenyülés 8, nemi betegségek 8, közösülés 6, homoszexualitás 4, szerelem 3, nemi ösztön 3, élettan 2, önmegtartóztatás 2, fejlődéstan 2, másodlagos nemi jelleg 2, első közösülés 2, magzatelhajtás, óvszerek, havi vérzés, kamaszkor, csók, szüzesség, udvarlás, nemi keveredés és házasság előtti nemi élet 1—1 százalék. *Tizenhét éves lányok témái:* fehérfolyás 6, meddőség 3, házasság 2, terhesség 2, nemi élet 2, méhen kívüli terhesség, szegényérzet, válás, fiúk hencgeése, mesterséges megtermékenyülés, nemi élet és alkoholizmus, öregség, nemek viszonya, pattanások, szülés, nemi testápolás, orgazmus, gátlások, nemi vérmérséklet 1—1, korai közösülés 2, önkielégítés 1, megtermékenyülés 6, nemi betegségek 11, közösülés 8, homoszexualitás 2, szerelem 1, nemi ösztön 2, élettan 4, önmegtartózkodás 2, fejlődéstan 3, másodlagos nemi jelleg 1, első közösülés 4, magzatelhajtás 1, óvszerek 1, havi vérzés 13, kamaszkor 1, csók 1, szüzesség 3, udvarlás 1, nemi keveredés 1 és házasság előtti nemi élet 2 százalék. Az utóbbi 22 téma a fiúk és lányok közös témája.

A közös témák száma tovább növekszik. A külön témák mindjobban kikristályosodnak. S végül, a lányok kitűnő megfigyelő érzékéről tanúskodik a kérdés a fiúk hencgezéséről.

A fiúk széles körű érdeklődést mutatnak. A főhelyet az önkielégítés, a korai közösülés, a nemi betegségek és megtermékenyítés foglalja el. Elsőnek a fiúk érdeklődnek az izgalmi zónák iránt. A közösülés élettani része sem őket, sem a 18 éveseket nem érdekli olyan mértékben, mint a fiatalabbakat.

Az összes évfolyamok között ezeknek a lányoknak az érdekköre a legszélesebb. A főhelyet a havi vérzés, a nemi betegségek, a megtermékenyülés és a fehérfolyás foglalja el. Ez a korosztály teszi föl először a magzatelhajtás, a nemi keveredés és a nemi vérmérséklet kérdését.

Tizennyolc éves fiúk témái: orgazmus 2, potencia, kielégületlenség, vérmérséklet, szüzesség, korai házasság, magzatelhajtás, csók, udvarlás 1—1, korai közösülés 15, önkielégítés 15, nemi betegségek 10, megtermékenyülés 5, homoszexualitás 5, prostitúció 5, nemi ösztön 4, szerelem 4, másodlagos nemi jelleg 4, izgalmi zónák 3, élettan 3, nemi testápolás 2, nemi élet 2, közösülés 2, önmegtartózkodás 2, kamaszkor, kétneműség, házasság előtti nemi élet, óvszerek, pattanások, erőszaktevel, szegényérzet, fejlődéstan és házasság 1—1 százalék. *Tizennyolc éves lányok témái:* havi vérzés 14, vérzés 14, fehérfolyás 9, meddőség 3, első közösülés 7, terhesség, szülés, méhen kívüli terhesség, exhibicionizmus, szodomizmus, nemi érzéketlenség, a férfiak véleménye a nemi életéről, a primitív népek nemi élete, az ifjúság nemi élete a tőkés országokban, hűtlenség, korai közösülés 1—1, önkielégítés 2, nemi betegségek 3, megtermékenyülés 2, homoszexualitás 3, prostitúció 3, nemi ösztön 4, szerelem 4, másodlagos nemi jelleg, izgalmi zónák, élettan, nemi testápolás, nemi élet, kamaszkor, erőszaktevel, szegényérzet 1—1, közösülés 6, önmegtartóztatás 2, kétneműség 3, házasság előtti nemi élet 2, óvszerek 5, pattanások 3, fejlődéstan 4 és házasság 2 százalék. Az utóbbi 24 téma a fiúk és lányok közös témája.

A főhely a közös kérdéseké. Számuk ugyanennyi, mint a külön kérdéseké.

A fiúk kérdései alapján véve megegyeznek a 17 évesek kérdéseivel, csak számosabbak. Az érdeklődés főtárgyai: a korai közösülés, az önkielégítés, a nemi betegségek, a prostitúció, a homoszexualitás és a megtermékenyülés.

A lányok kérdései között a főhelyet ugyanazok a témák foglalják el, mint a 17 éveseknél. Egyes kérdéseik az olvasmányok befolyását mutatják (a primitív népek nemi élete, az ifjúság élete a tőkés országokban, hogyan vélekednek a férfiak a nemi életéről).

A főnti képet mintegy betetőzi, ha korosztályokra való tekintet nélkül a beosztást megtartva egybevetjük a kérdéseket:

A fiúk témái: ondókilövellés, nemi élet és vallás, nemi élet és sport, nemi élet és értelem, nemi élet és rák, éjjeli magömlés, potencia, herélés, fitymaszűkület, kielégületlenség, korai házasság és féltékenység. **A lányok témái:** terhesség, nagykorúság, vérrokonság, hisztéria, fehérfolyás, plátói szerelem, gátlások, nemek viszonya, öregség, mesterséges megtermékenyülés, fiúk henccegése, válás, méhen kívüli terhesség, szodomizmus, exhibicionizmus, hogyan vélekednek a férfiak a nemi életéről, nemi érzékenység, primitív népek nemi élete, az ifjúság nemi élete a tőkés országokban és hűtlenség. **A fiúk és lányok közös témái:** önkielégítés, közösülés, orgazmus, nemi betegségek, megtermékenyülés, nemi ösztön, nemi élet, nemi élet és alkoholizmus, nemi keveredés, övszerek, korai közösülés, udvarlás, csók, kétneműség, meddőség, fejlődéstan, első közösülés, izgalmi zónák, homoszexualitás, önmegtartóztatás, házasság előtti nemi élet, prostitúció, élettan, szegényélet, erőszak, szüzesség, magzatelhajtás, havi vérzés, kamaszkor, szerelem, másodlagos nemi jelleg, pattanások, nemi testápolás és vérmeréklet.

A tizenkét kérdés közül, amelyet csak a fiúk tettek fel, öt a tipikus »férfiprobléma«: ondókilövellés, éjjeli magömlés, potencia és fitymaszűkület. A többi lányok is kérdezhették volna. A húsz téma közül, amely csak a lányokat érdekelte, mindössze nyolc a tipikus női: terhesség, méhen kívüli terhesség, hisztéria, fehérfolyás, mesterséges megtermékenyülés, a fiúk henccegése, hogyan vélekednek a férfiak a nemi életéről és a nemi érzéketlenség. A többi fiúk is kérdezhették volna. Ezek a külön témák fiúknál az összes kérdéseknek 8, lányoknál 11 százalékára.

Ezt írtam 1956-ban az összefoglalóban, amelyet az említett véleménykutatásról készítettem. A fejtegetést azzal a megállapítással fejeztem be, hogy a levelek és a fölvetett témák arra mutatnak, miszerint a szabadkai középiskolákban — és így van az egész országban — a tanterv a nemi nevelés és fölvilágosítás terén nem kielégítő.

A levelek túlnyomó többségében megnyilvánuló őszinteség és nyíltság ifjúságunk érettségének bizonyítéka. Ez minket arra kötelez, hogy hozzájuk hasonló módon forduljunk. Ehhez azonban fölkészült tanerőkre volna szükség, akik képesek lennének erre a közeledésre és a kérdésekre helyesen válaszolni.

Egyben leszögeztem, hogy a fölvetett alapvető témák arra mutatnak, miszerint általános iskoláinkban a nemi fölvilágosításra nem fektetnek kellő súlyt. Különben nem volna oly sok kérdés az önkielégítésről és a havi vérzésről. Ennek egyik alapvető oka, hogy a tanerők erre a működésre jobbra képtelenek, fölkészületlenek. És világos tanterv sincs. Ezért a nemi nevelésre való előkészítésnek a tanítóképzőkben, a pedagógiai főiskolán és a bölcsészeti fakultáson az eddiginél sokkal nagyobb figyelmet kell szentelni.

EGY ÉVTIZED MŰLTÁVAL

1964—1965-ben az Újvidéki Rádió számára rendezett *Élet iskolája* első megbeszélésének egyikén, amelyen a nemi szervek élet- és bonctanát tárgyaltuk, figyelmetlenséget tapasztaltunk. Ilyesvalamivel — hasonló témánál — előbb sosem találkoztunk. Megkérdeztem a hozzám legközelebb ülőt: annyira ismeri a témát, hogy unalmas? A válasz az volt, hogy: »Igen!« Amiről szó van, azt a biológiai előadásban megismerte. És ez volt a többiek véleménye is. Ezt a témát »műsorunk«-ból töröltük. Amit az iskola nyújt, ami tantárgy lett, arról külön beszélni fölösleges.

A következő évben meglepődtem, hogy a második osztályt befejezett diákok — lányok, fiúk egyaránt — a fogalmazásgátló szereket, módokat, azok történetét, valamint a hatás bonc- és élettani alapjait tökéletesen ismerik. S valahogy úgy történt, hogy a kitűzött előadás helyett ők magyarázták nekem a legújabb módszereket. Hangsúlyozom, 16—17 évesekről volt szó! És nem egyetlen osztályról, hanem a gimnázium összes másodikairól. Világossá vált: a rendszeres szexuális fölvilágosítás elvét a biológia tanárai alkalmazzák! A közvetlen hatásnak egyik jó oldala abban is megmutatkozott, hogy gimnazista lány 1965 óta nem szerepel

azok között, akiken a szülészeti osztályon magzatelhajtással segítettek. És — ahol a biológia tantárgy — a tíz év előtti kérdéseknek ez a másik nagy témája a napirendről lekerült. (Persze ebben az esetben is Szabadkáról beszéltek.)

Még valami. Régebben az *Élet iskolája* tanfolyamait főképp negyedikeseeknek tartottuk. Néha, itt-ott egy-egy harmadikos is bekapcsolódott. Azután egyszer úgy esett, hogy a negyedikeseket nem vonhattuk be. Megkíséreltük a harmadikosokkal. És »csodák-csodájára« minden ment, mint a karikacsapás. 1966—1967 volt. És az 1967—1968. tanévben az *Élet iskolája* résztvevőinek zöme a másodikosokból regrutálódott. Nem ámuló hallgatók voltak, hanem ugyanolyan eleven, vitára kész, cselekvő résztvevői az összejöveteleknek, mint régebben az idősebbek.

A fejlődésnek ugyanez az iránya meglátszott a *Négyszemközt az orvossal* levelezésében. 1957—1958-ban, amikor ez a rovat elindult, a levelek — szinte kivétel nélkül — bonc- és élettani kérdéseket feszegettek. Pár év múlva érezhetően megcsappant az ilyenfajta érdeklődés és emelkedett azoknak a kérdéseknek a száma, amelyek a szexuális élettel együttjáró következményekkel foglalkoznak. És ma ott tartunk, hogy a rovat levelezésének jó része inkább hasonlít egy bizonyos fajta »lelki klinika« anyagához.

MEGNÖT A SZEKXUÁLIS FÖLVILÁGOSODOTTSÁG

Az egyetlen következtetés, amely mindebből ered, hogy az elmúlt évtizedben a szexuális fölvilágosodottság foka hatalmasat emelkedett, hogy a kulturális gazdagodásnak ez a folyamata általános jellegű. Persze természetesen, hogy a város ebben a tekintetben is vezet. Másrészt világos, mindennek a szülők magatartásának gyökeres változása egyik előfeltétele. Még jól emlékszem levelekre — egészen a hatvanas évek elejéig —, amelyek írója panaszkodik: a *Nemi életünk*-et csak rejtve olvashatja. Édesanyja vagy édesapja azzal fenyegeti, hogy »letöri a derekát«, ha ezt a könyvet halmija között megtalálja. Az általános fölfogásnak ezt a változását a *Négyszemközt az orvossal* kapcsolatos, nyilvános viták is tükrözik. És végül, ha nem is utolsósorban, hogy az ifjúság szexuális fölvilágosítását az egyház is bevezette.

Igen! Az egyházi körök áttértek az ifjúsággal való kapcsolat megerősítésének széles megalapozott rendszerére. Ezt a munkásságot a legteljesebb katekizmuson kívüliség jellemzi. A szexuális kérdéseknek-problémáknak, az egész témakörnek más jelleget adtak, mint amilyent a hirdetés »gyónási kérdések«-ben megismerhattunk. Az ilyen egyházi rendezvényeken tartott előadások, folytatott beszélgetések egészen közel állnak a biológiai állásponhoz. A jelek szerint a fő cél, hogy a kezdeményezés »avatott« kézben maradjon. Hogy az egyház szerepe az ifjúság életében ne csökkenjék. Következésképp befolyása sem. Mert a hangsúly ezen van! A szexuális fölvilágosítás a hívekért való harc egyik jelentős eszközévé vált. És hogy hol a »határ«, azt a környezet színvonalá szabja meg. Ezért nem kell és nem szabad csodálkoznunk, ha adott esetben a talár alól olyan hangú tanítás szólal meg, amely jó néhány szülőnek vörös posztó. Ha hangosan nem tiltakoznak, csak azért van, mivel nagy a tekintélye a szervezetnek, amelynek nevében az illető beszél.

Hogy a közszellem ekkorát változott, hogy a konkrét tudás ily nagyot nőtt, annak alapvető oka a társadalomban végbement változásban keresendő.

Az embert, amióta gondolkodik és keresi a folyamatok összefüggését, saját bonc- és élettana mindig érdekelte. Mindezen belül különösen a szexuális életével kapcsolatos dolgok. Az adott kultúra beállítottságától függően a szexuális élet a szexuális szervek élettanának ismertetése, megismerése szabad volt, vagy tabu. A nyugati világban — ellentétben a keletivel és délivel (persze ez a beosztás csak a legszélesebb értelmezésben alkalmazható) — a kereszténység elterjedése óta, azaz azóta, hogy az ezzel

a világnézettel együttjáró fölfogás uralkodóvá vált, a szexuális életre ráborult a szégyenkezés, a titkolózás leple, és minden rossz, ami ezzel együtt jár. (Hangsúlyozzuk: a férfiak fölfogásának ez nagyjából megfelelt.)

Az iparosodás terjedésével társadalmunkban új tényező jelentkezik. A nő! A nő, miután a társadalmi termelésben részt vesz, a felelősségből, a jogokból is teljes részt követel. Magától értetődően elégedetlen az állapottal, amely rá a kétszeres-háromszoros terhet hárítja, de a társadalom vezetését továbbra is azok kezében hagyja, akik évezredekkel azelőtt a hatalmat magukhoz ragadták és őt leigázták. Ez az általános elnyomatás a szexuális életben is teljes érvényű volt. Világos, hogy a lázadás erre a térére is kiterjedt.

És megjelenik dr. Ivan Bloch: *Korunk nemi élete*, ezt követően dr. August Forel: *Nemi kérdése*. Nyílt fölkelés volt ez az uralkodó áterkölc ellen egy szabadabb emberi nézetért. A gúzsbakötöttség ellen a tisztultabb emberi megnyilvánulásért. Eppen ezért nem véletlen, hogy a proletáriátus harca erre a térére is kiterjedt.

Ez volna a szexuális ismeretek terjedésének és szabad terjesztésének alapvető hordozója, amely a tudásvágy betöltésének nyílt lehetőségéhez módot adott.

A MAI HELYZET

A múlttal ellentétben ma, nálunk könyvek, ismeretterjesztő és nevelő művek sorozata lát folyvást napvilágot. Ez a kiadó számára »jó üzlet«-nek bizonyult. Miért? Évszázados, sőt évezredes az éhség, az éhség a tiszta fölfogás után. Sajnos — és ez a fejlődésnek velejárója — a konjunktúra miatt sok a fércmű is, amely napvilágot lát, elfogy és hat! Ám ez a káros hatás elenyésző a fejekben végbemenő előrehaladáshoz képest. És a helyes szexuális fölvilágosítás és nevelés, amikor a maga igazáért, a szabadságért harcol, egyúttal a »másik front«-on is küzd a szabadosság, az anarchia, a fékevesztettség ellen.

A szabadkai tapasztalat azt bizonyítja, hogy a vonal helyes. A kívánatos csak az volna, hogy a front szélesedjen, hogy megvalósuljon a közművelődési tanács határozata a szexuális fölvilágosítás és nevelés kötelező bevezetéséről az iskolákban. Az elemitől az egyetemmel bezáróan!

*

Tudom, a helyzet igazi fölméréséhez, a másfél évtizeddel ezelőtti állapottal való részletes összehasonlításához egy, az akkorihoz hasonló »körkérdés« volna szükséges. Ez a munka folyamatban van. De a valóságos kép a szemünk előtt! A fölvilágosítás már az általános iskolákban — úgyszólván — befejeződik. A középiskolákban mindehhez még a fogamzás részletes megvilágítását kapják a diákok és a fogamzásgátlás, valamint az önkielégítés kérdésének alapos boncolását és megismertetését. A figyelem — a tisztult ismeretek alapján — átterelődik a szexuális élet társadalmi és lélektani vonatkozásaira. És ezzel kapcsolatban a szexuális nevelés tág teret kap.

Ma — mondhatni — nincs középiskolás, aki a nemi szervek felől külön érdeklődne. A nemi betegségekről is eleget tudnak ahhoz, hogy magukat megóvják. (A nemibeteg-gondozóban egyetlen középiskolás sincs a nyilvántartásban!) Ezzel szemben kifogyhatatlan a kérdések áradata a szerelemlről, a házasságról, a családalapítás előtti szexuális életéről. Felnőtt emberek beszélnek. Az érdeklődés köre a fölnőtthöz illővé vált. Nem gye-
rekek. Magunkat ehhez kell tartanunk.